

צילום ממאמרו של הרה"ג ר' משה טוביה דינקל שליט"א רבה של שכונת בית ומנוחה – בית שמש

בענין הדלקת אש בכיריים של גז החדשים ביום טוב

תמצית וסיכום: תיקון ואשוויי מנא * בונה * מוליד * מכשירין * מלאכת אוכל נפש * מלאכה שנעשית בבית אחת עם מלאכת אוכל נפש המותרת

המאמר דלהלן, הוא תמצית וסיכום מקונטרס נרחב ובו ט' סימנים שנתפרסם במאסף התורני "עוז ואורה" שיו"ל ע"י בית המדרש "שערי תורה" בבית שמש (שלחי תמוז תשע"א), מאת הרה"ג ר' משה טוביה דינקל שליט"א אשר בירר האי שמעתתא לאורכה ולרחבה - בזה אנו מפרסמים את צילומו של סימן י' במילואו שהוא תמצית הדברים בהרחבה.

תמצית וסיכום

בס"ד, ח"י בתמוז תשע"א לפ"ק

הנה, שאלה זו דעסיקנא בה בענין הכירים החדשים שמותקן בו חייושן בטיחותי האם מותר להעביר אליו אש ביו"ט, נוגעת לכמה וכמה חששות של איסורים שונים, ותשובתה מורכבת מכמה סוגיות במסכת ביצה ומהרבה סעיפים בשולחן ערוך הלכות יום טוב, ופרטי השאלות שיש לדון בהם רבו מאוד. ובאשר קונטרס זה שעוסק בשאלה זו מתפרס על הרבה עמודים, ומתארך לששה סימנים שבהם כמה וכמה ענפים, ואפשר שהאריכות של המשא ומתן בכמה וכמה מקומות בגוף הסוגיות ובבירור השיטות או בראיות לצדדים לכאן ולכאן תקשה על המעיין לבוא לסיכום וסדר ברור של השאלות ושל הענינים הנידונים, על כן מצאתי לנכון לסדר סימן בפני עצמו שבו יבואר בקצרה בסגנון פשוט יותר, תוכן של רוב הענינים הנידונים בקונטרס זה, החששות, השאלות והספיקות, והתשובות לכאורה בהענינים הנידונים בו, לפי סדר של תמצית וסיכום וגם כמראה מקום לכל נידון באיזה סימן וענף בקונטרס נתבאר הדבר. בכמה מקומות הבאתי גם את דעת המעוררים להשאיר מקום למעיין להתבונן בדברים. בתקוה שהדבר יביא לתועלת למי שאינו עוסק עתה בענינים אלו, שיוכל בנקל ליכנס אליהם ולהגיע במהרה לנקודות המרכזיות של שאלה זו, ועי"ז תרבה הדעת ורווחא שמעתתא.

א] ראשית נסכם כי חששות האיסור הכרוכים בשאלה זו הן בעיקרם ארבעה. האחד, תיקון מנא. השני,

אשוויי מנא שהוא חמור יותר מכל תיקון מנא וכפי שיבואר להלן בקצרה משמעות חומר האיסור בו יותר מתיקון מנא. השלישי, מלאכת בונה. הרביעי, איסור מוליד. החששות משום איסור בונה או תיקון מנא הם על פי דעת מרן החזו"א זצ"ל שיש בהדלקת החשמל משום בונה או תיקון מנא. החשש משום איסור מוליד הוא על פי דעת גדולי אחרונים ובראשם הבית יצחק מלבוך שכדעתו נקטו מרן הג"ר חיים עוזר זצ"ל ועוד אחרונים שיש בהדלקת החשמל משום איסור מוליד.

עוד נסכם בקצרה, כי הצדדים שיש לדון בהם שמא בנידון דידן אין לאסור משום איסורים אלו ואינם שייכים בנידו"ד, מתחלקים לשני סוגים, האחד, מצד המציאות של נידו"ד שמחמת כמה סיבות אינה כבכל הדלקת חשמל או הפעלת מכשיר חשמלי, וכאן אנו באים לשאלה האם שינוי זה אכן גורם היתר בנידו"ד או לא. השני, מצד כמה וכמה דינים מהלכות יום טוב שבו מלאכת אוכל נפש מותרת ואף מכשירי אוכל נפש מותרים בתנאים מסויימים, וכאן אנו באים לשאלה האם דינים אלו יכולים לגרום היתר בנידו"ד, והאם קיים בנידו"ד אותם תנאי היתר הנדרשים להתיר מלאכות אלו לצורך אוכל נפש, ועל איזה מהמלאכות נאמרו תנאי היתר אלו, והדברים מסתעפים לעוד חקירות וספיקות ונידונים שונים שיש בהם נפק"מ להלכה בנידון דידן. לפנינו נבאר בס"ד הנושאים השונים הכרוכים בשאלה זו שעליהם דנתי בהם בתוך הקונטרס, וצינתי על כל נידון היכן מקומו בתוך הקונטרס.

תיקון ואשוויי מנא

ב] האחד, מה הדין של תיקון מנא במכשירי אוכל נפש ביו"ט.

דבר זה ביררנו בסימנים א' וב' וביסמין ג' ענף א', ונתבאר שם שתיקון מנא מותר לכו"ע במכשירי אוכ"נ ומקורו מהגמ' ביצה כ"ח ע"ב, ובפסקי השו"ע סי' תק"ט סע' א' וב' וברמ"א.

השני, מה הדין של אשוויי מנא במכשירי אוכל נפש ביו"ט, דהיינו כשהתיקון הוא תיקון כעין עשיית כלי ולא רק תיקון הכלי. דבר זה ביררנו בסימן א' ענף א' שנחלקו בזה הראשונים, וסידרנו כמה וכמה מחלוקות בראשונים ביצה דף כ"ח בסוגיא של אין משחזין את הסכין ביו"ט, ובהמשך הסוגיא בענין שפוד שנרצף ושפוד שנרצם האם מותר לתקנו, שיסוד מחלוקתם אחת היא; האם הם סוברים להחמיר באשוויי מנא במכשירי אוכ"נ יותר מכל תיקון מנא במכשירי אוכ"נ או מתירים הם אשוויי מנא במכשירי אוכל נפש כמו כל תיקון מנא שכאמור מותר במכשירי אוכ"נ. עוד ביררנו בסימן א' ענף ב' שגם באשוויי מנא יש שני סוגים, יש סוג של עשיית כלי מתחילתו שזה מסתבר שלכו"ע אסור אף במכשירי אוכ"נ, ועיין בזה עוד בשעה"צ סי' תק"ט אות י"א, ויש סוג אשוויי מנא שהוא לא ממש עשיית כלי מחדש אלא תיקון כלי באופן שתיקונו הוא תיקון גמור כל כך עד שיש לדונו כעשיית כלי, שעל זה נחלקו הראשונים והאחרונים הנ"ל.

ולענין הלכה במחלוקת הנ"ל, ביררנו בס"ד בסימן ב' דעת הפוסקים. והעולה מהמבואר שם שבדעת המחבר בשו"ע נקטו רבים מהאחרונים שפסק כהר"ן שאשוויי מנא אסור במכשירי אוכ"נ, ומאידך בדעת הרמ"א יש מחלוקת באחרונים האין הוא סובר; דעת הפמ"ג שאין הרמ"א חולק על

השו"ע אלא מסכים לשיטתו שאשוויי מנא אסור אף במכשירי אוכ"נ וכהר"ן, ולא הקיל הרמ"א אלא בתיקון כזה שאינו תיקון גמור ואינו נכלל תחת הסוג של אשוויי מנא, ולעומתו רבים מהאחרונים נוקטים שהרמ"א חולק על הר"ן והשו"ע וסובר שכמו שתיקון מנא מותר במכשירי אוכ"נ כך גם אשוויי מנא ואין חילוק ביניהם. אלא שלענין הלכה חששו רבים מהאחרונים לשיטת הר"ן לאסור אשוויי מנא במכשירי אוכ"נ, וכן מסיק הביאור הלכה, כל זה נתברר שם בסימן ב'.

ומעתה בנוגע לנידוד"ד עלינו לבוא אל הביור, א' האם נידון דידן נחשב כמכשירי אוכל נפש, שעל זה באו דברינו בסימן ד' באורך, ויובא עוד להלן בקצרה בסיכום השאלות בדיני מכשירי. ב' האם נידון דידן נחשב כתיקון מנא או כאשוויי מנא, שהרי כאמור אם הוא נחשב כתיקון מנא הרי הוא מותר במכשירי אוכ"נ ואילו אם הוא נחשב כאשוויי מנא הרי כאמור הכריעו האחרונים שיש לחשו להר"ן שאוסר אשוויי מנא במכשירי אוכל נפש, וכך סיכמנו את שאלה זו בסימן ג' ענף א'.

השלישי, טעם החומר שיש באשוויי מנא יותר מתיקון מנא. דבר זה ביררנו בסימן א' ענף ג' וד' בשם הר"ן דאשוויי מנא היינו כשהתיקון מנא נעשה לימים רבים, והארכנו שם בענף ד' בביאור דברי הר"ן בזה.

הרביעי, האם איסור זה של אשוויי מנא במכשירי אוכ"נ הוא מה"ת או מדרבנן. דבר זה ביררנו בסימן א' ענף ג' ובקצרה בסימן ג' ענף ה' שברור הדבר דאשוויי מנא שאסור להר"ן והכרעת האחרונים אף במכשירי אוכ"נ אין איסורו אלא מדרבנן.

החמישי, נידוד"ד אם נחשב אשוויי מנא. דבר זה ביררנו בסימן ג' ענף ב'

דבר זה ביארנו בסימן ג' ענף ג' וד'. והעולה מהמבואר שם, **שישנם כמה וכמה חילוקים בין נידוד לבין הפעלת כל כלי חשמלי ומכמה סיבות, אי משום שבכל הפעלה של מכשיר חשמלי הוא מביא כלי לידי תכליתו, שכשהמאוורר נדלק הלא הביא אותו לידי תכליתו וזהו האשוויי מנא שנחשב כעשיית כלי, משא"כ בנידוד שעיקר הכלי של כירים ותכליתו הוא עבור הדלקת האש וכפי מה שהיה עד עתה בכירים הישנים, וכל פעילות הזרם והמגנט שבכירים החדשים אין זה אלא תיקון נוסף בתוך כלי שראוי לשימוש גם בלא התיקון ואין לנו לראות את התיקון כמביא כלי לידי תכליתו, וכפי שנתבאר שם באורך, ושלכן גם אם נבוא לדון לאוסרו משום תיקון מנא אבל לא כאשוויי מנא. ואי משום שמכיון שאין כאן חיבור של חוטים וכל המערכת היא מקומית מתוך חום האש שהבעיר אפשר שגם להחזו"א יש לראותו כשימוש או לכל היותר כתיקון מנא שכאמור מותר במכשירי אוכ"נ אבל לא כאשוויי מנא. האיסורים השונים שנאמרו בפוסקים לגבי הפעלת כל מכשיר חשמלי, הם על "יצירת" מעגל חשמלי, וזאת על ידי "חיבור" חוטים, כאן בנידוד, החיבור של המעגל קיים מכבר, הפעולה של האדם אינה אלא חימום המתכות שיוצרים זרם "בתוך" מעגל, אבל לא סוגרים את המעגל. ולענין עצם יצירת הזרם משום מוליד ראה להלן אות ד'.**

השביעי, את"ל שאין בנידוד משום חומר של אשוויי מנא, האם עכ"פ מוחלט הדבר לחוש בנידוד משום תיקון מנא. דבר זה ביררנו בסימן ג' ענף ד' שבאמת שהיה מקום גדול לפקפק האם כשאין הדבר נעשה על ידי חיבור של חוטי חשמל וכהן דנידוד יסבור החזו"א שיש בעצם יצירת הזרם והפיכת המתכת למגנט

ואילך דמשום כמה וכמה טעמים אין להחשיב נידוד כאשוויי מנא אלא לכל היותר כתיקון מנא, אי משום שאין זה דבר הנעשה לימים רבים שזהו עיקר טעמו של הר"ן לאסור אשוויי מנא במכשירי אוכ"נ יותר מכל תיקון מנא, וביארנו שם בארוכה את דברי הר"ן בהגדרת מלאכה הנעשית לימים רבים, ואי משום שהחומר שיש במלאכה הנעשית לימים רבים הוא שהיא מוגדרת כמלאכה המתייחסת אל תיקון הכלי ונחשבת מלאכת עבודה ואינה מתייחסת אל האוכ"נ משא"כ בנידוד שלא שייך זה וכפי שביארנו שם, ושלכן שייך לדון אם להתיר מדין מכשירי אוכ"נ, כי אילו היה האיסור משום אשוויי מנא לא היה באפשר להתיר משום מכשירי אוכ"נ וכנ"ל ע"פ הר"ן והכרעת הפוסקים.

השישי, ביאור החילוק שבין הפעלת כל כלי חשמלי לנידוד, שבהפעלת כל כלי חשמלי יש לראותו לא רק כתיקון מנא אלא אף כאשוויי מנא לבין נידוד שיש מקום לדון דשמא יש לראותו לכל היותר כתיקון מנא ולא כאשוויי מנא. שהרי לדעת החזו"א שטעם איסור הדלקת החשמל הוא גם משום תיקון מנא, הרי לא יתכן שהאיסור ביו"ט הוא משום תיקון מנא גרידא, שהרי אילו אין זה אלא תיקון מנא היה מותר ביו"ט במכשירי אוכל נפש וכמשנ"ל לעיל, והרי אין אנו מתירים להדליק מאוורר ביו"ט גם אם הוא נצרך לאוכל נפש גמור, ובהכרח שבהפעלת מכשיר חשמלי האיסור הוא לא רק תיקון מנא אלא לדעת החזו"א יש בזה גם משום אשוויי מנא, ונחשב לעשיית כלי, וכן מפורש בדבריו דחשיב לה כעושה כלי. וא"כ עלינו לבאר האין הוא בנידוד, ומה הצדדים להחשיב נידוד כתיקון מנא ולא ככל הפעלת מכשיר חשמלי שיש בו משום אשוויי מנא.

מנא כאן אי אפשר לראותו כאשוויי מנא וכמביא כלי לידי תכליתו.

התשיעי, האם יש להתיר תיקון מנא משום "מתוך". נידון זה הבאנו בקצרה

בסימן א' ענף ג' אות ח', ובסימן ג' סוף ענף ד'. וביארנו דדבר זה תלוי במחלוקת הראשונים לגבי איסור בונה האם אומרים מתוך שהותרה לצורך אוכ"נ אצל מגבן הותרה נמי שלא לצורך, וידועה שיטת התוס' במס' שבת צ"ה ע"א שלגבי מלאכת בונה ביו"ט אומרים מתוך וכנ"ל, והאיסור לבנות בית ביו"ט הוא מדרכנן משום עובדין דחול. ועי' ריטב"א סוכה ל"ג ע"ב לגבי ליקוט ענבים מהדס שהקשה דנימא מתוך וכו' וע"ש תירוצו, וביאר באמרי בינה דיני יו"ט סי' י"א דכונתו כהתוס' בשבת הנ"ל, אבל יש שפירשו דבריו באופן אחר, עיין מנחת שלמה תניא סי' ואכמ"ל. ולשיטה זו כתב הגר"י צחק אלחנן מקאונגא דצ"ל דה"ה במלאכת מכה בפטיש אנו אומרים מתוך, שמתוך שהותרה מכה בפטיש אצל אוכלין הותרה נמי שלא לצורך. כך שלפי שיטה זו ה"נ לגבי תיקון מנא אין כאן איסור תורה, ואף האיסור משום עובדין דחול כתבו התוס' רק אצל בנין בית ביו"ט ולא בכעין נידו"ד שהתיקון נעשה בכלי שכל פעולתו תמיד הוא להדליק את אש הגז לצורך בישול, וא"כ אף שהגר"א בנידונו לענין בניית סוכה ביו"ט הצריך להביא עכו"ם דחשיב שבות דשבות לצורך מצוה של עשיית סוכה, אבל בנידו"ד דליכא גם משום עובדין דחול א"כ לגמרי יהא מותר אף ע"י ישראל. אלא שכידוע שדבר זה במחלוקת שנוי והגר"א עצמו בתשו' שם הביא שיטות הראשונים החולקים על התוס', גם הגאון בעל הברוך טעם בתשו' עטרת חכמים או"ח סי' ו' האריך להוכיח שרבים מהראשונים חולקים על התוס'. אמנם מאידך המשנה ברורה בריש סימן תרל"ז מביא את דעת הגר"א

משום תיקון מנא, ועכ"פ החזו"א לא דן בזה כלל במפורש, ובנידו"ד שהזכרנו הוא מקומי אף אם נדון אולי משום מוליד אבל לא משום תיקון מנא. והבאנו שכבר יש שפירשו כן בדעת החזו"א שבלא חיבור לא אסר משום תיקון מנא, וכמובא גם בספר מאור השבת בשם הגר"י ברטלר שליט"א בדעת החזו"א. וביארנו שנמצא לפי זה שבנידו"ד כל השאלה לדעת החזו"א היא רק לפי הבנת המנחת שלמה שהחזו"א אסר נתינת צורה בגשם והפיכת כלי ממות לחיים גם בלא שום חיבור. אבל גם לפי הבנה זו בדעת החזו"א סו"ס אין כאן אלא תיקון מנא ולא אשוויי מנא, ותיקון מנא מותר במכשירי אוכ"נ. כל זה ביררנו שם.

השמיני, להצד שהאיסור בהדלקת חשמל משום תיקון מנא הוא גם בלא חיבור האם האיסור הוא מה"ת. דבר זה ביררנו בסי' ג' ענף ה' שאפילו אם ננקוט דגם בדליכא חיבור יסבור החזו"א שיש בזה משום תיקון מנא וכהבנת המנחת שלמה בדעת החזו"א, אבל לא מצינו מתקן מנא שיהא אסור מה"ת כשאינו משנה בגוף הדבר כלום, והבאנו ראיות מכמה מקומות לזה, מטבילת כלים ונטילת עץ לחתות באש ועוד. וחכ"א העיר על זה דבחזו"א מפורש דהפיכת גולם לכלי הוא תיקון מנא דאורייתא, ולע"ד אין כל סתירה מזה, דודאי כן הוא, שהרי משו"ה אין אנו מתירים להדליק מאוורר ביו"ט גם אם הוא צורך אוכ"נ גמור, אבל כל דבריו שם הם בדאיכא חיבור, ולא כבנידו"ד דליכא חיבור, וא"כ אפילו נימא דגם בדליכא חיבור יסבור החזו"א דיש בזה משום מתקן מנא, אבל מהיכ"ת לומר דאיסורו מה"ת. זאת ועוד, דכבר הבאנו דהחזו"א איירי כשמביא כלי לתכליתו ולא כבנידו"ד שהכלי ראוי ומוכן לשימוש גם בלא תיקון זה וכפי שהמציאות היא בכירים הישנים, וא"כ הוספת התיקון

מה"ת ביו"ט דאמרינן מתוך. וביארנו שמכיון שהאיסור לפי התוס' הוא משום עובדין דחול אפשר שאיסור זה שייך בבנין ביתו שעל זה דיברו התוס', ולא בנידו"ד בכלי המדליק את הגז לצורך בישול. ובפרט שאינה פעולה בפני עצמה של עשיית בנין אלא היא אותה פעולה של הדלקת אש הגז בכל יום לצורך בישול ואין זה עובדין דחול, וא"כ לגמרי יהא מותר אף מדרבנן. [ואכן לדעת החזו"א נמצא דאליבא דהתוס' אכן האיסור בהדלקת החשמל ביו"ט יהא משום מכה בפטיש ותיקון מנא ולא משום בונה דהא אמרי' מתוך, ואף דהבאנו לעיל בשם הבאר יצחק מש"כ דגם לגבי מכב"פ יסברו התוס' דאמרי' מתוך, אבל החזו"א בודאי לא סבר לה, אי משום דבכלל חשש להחולקים על התוס', ואי משום דגם להתוס' אי"ז אלא בבונה ולא במכב"פ ודלא כהבאר יצחק, עיי'ן], ועיין עוד לעיל בסמוך בנידון הקודם משנ"ת לגבי תיקון מנא. דבר זה ביארנו בקצרה שם בסימן ג' סוף ענף ד'.

[עוד] היה מקום לדון בזה אי אמרינן מתוך "מאוכל נפש למכשירין", דהיינו האם ממה שמצינו היתר בונה במלאכת אוכל נפש גופא נוכל להתיר משום מתוך גם בונה שאינו אלא מכשירי אוכל נפש, שכידוע הדבר שנוי במחלוקת, אבל אכמ"ל בזה דבלא"ה לא העמדנו שום יסוד היתר עפ"ד התוס'.

האחד עשר, אם לאסור בנידו"ד משום בונה או נימא דאין בנין בכלים. בענין השאלה אם לאסור בנידו"ד משום "בונה", עוד הדבר תלוי במחלוקת האם יש איסור בנין בכלים, ולפי מה דקיימא לן דאין בנין בכלים אא"כ עושה כלי מלכתחילה וכדאי' בראשונים ריש פרק הבונה ק"ב ע"ב, א"כ יש מקום להסתפק האם יש בנידו"ד משום בונה במקום שאין חיבור חוטים למערכת הביתית, וספק זה נראה שהחזו"א עצמו

להלכה, דע"ש שש"פ דבריו אלו התיר לבנות סוכה ביו"ט ע"י עכו"ם דהוה שבות דשבות לצורך מצוה. אלא שכידוע שיש סתירה במשנה ברורה בדין זה, והבאנו הדברים בפנים בקצרה. זאת ועוד דכל זה הוא רק לפי השיטה שיש איסור מכב"פ באוכלין, ואין דבר זה פשוט כלל, עי' ביאור הלכה סי' שי"ח סע' ד'.

והנפק"מ מזה לענין נידו"ד הוא, דאף אם ננקוט שיש בזה משום איסור תיקון מנא וגם ננקוט שבנידו"ד אין ההיתר של מכשירין וכפי שנדון בזה להלן בענין מכשירין, או אי נחשיבו אשוויי מנא שלדעת הר"ן והכרעת האחרונים כותיה אין בזה היתר של מכשירי אוכ"ג, אפ"ה ג"כ יש בזה היתר לדעת התוס' משום דאמרינן מתוך אצל איסור בונה, ולדעת הג"ר יצחק אלחנן ה"ה לגבי איסור מכה בפטיש. אך כאמור הדבר שנוי בכמה מחלוקות, ולהמבואר לעיל וכן להלן בדיני מכשירין ובדברי המג"א, אין אנו זקוקים ליכנס להיתר זה. אבל כצידוד נוסף יש מקום להזכיר.

בונה

ג] העשירי, אם לאסור בנידו"ד משום מלאכת בונה או אמרינן "מתוך". דלפמש"כ החזו"א שיש בהדלקת חשמל איסור גם משום מלאכת בונה, יש לדון האם בנידו"ד יש לחוש לאיסור בונה. **לבאורה** הדבר תלוי בכמה מחלוקות; האחת, המחלוקת שהובאה לעיל בסמוך בענין "מתוך", דלדעת התוס' במס' שבת דף צ"ה ע"א דלגבי איסור בונה ביו"ט אנו אומרים מתוך שהותרה בנין אצל מגבן הותרה נמי שלא לצורך, אלא שמדרבנן אסור לבנות ביתו ביו"ט משום עובדין דחול, וא"כ ה"נ בנידו"ד אין לנו לדון לאיסור משום מלאכה בונה שהרי אין בו איסור

הרגיש בזה בדבריו אודות הדלקת החשמל בשבת בסי' נ' ס"ק ט', ע"ש במה שכתב תחילה הלשון שקרוב הדבר בזה בונה מה"ת כעושה כלי, ולאחר מכן הוסיף ד"כל שכן כאן שכל החוטיין מחוברין לבית והו"ל כבונה במחובר ואין כאן משום אין בנין בכלים אלא דינו כמחובר דיש בו משום בנין וסתירה", ומשמע דבלא ענין החיבור לבית הוה מספק"ל מתחילה אם להחליט דחשיב עושה כלי ושמא אין בו משום בנין מחמת דאין בנין בכלים. אלא דאי משום הא, הרי החזו"א שם בסו"ד חזר והחליט הדבר דגם בלא שהוא מחובר לבית שפיר יש בזה משום בונה אף בכלים, ע"ש, ובודאי היינו משום דהוה עושה כלי וכדכתב תחילה, ניל"ע במש"כ תחילה בלשון קרוב הדבר וכו' ולא החליט כן כדמסיים לבסוף]. ועכ"פ נמצא דאי משום הא, שוב גם בנידו"ד אף בדליכא חיבור למערכת הביטית ג"כ יש בזה משום בונה ולא אמרינן דאין בנין בכלים. **השנים עשר**, אם בכלל יש מקום לדון בנידו"ד משום בונה, דאין כאן קיבוץ חלק אל חלק. לקושטא דמילתא לכאורה בכלל אין שייך לדון בנידו"ד משום איסור בונה, דאף שלענין הא ד"אין בנין בכלים" שפיר אמרינן לגבי הדלקת חשמל דחשיב כעושה כלי וכפי שהחליט שם החזו"א לאסור משום בונה גם כשאינו מחובר לבית כיון דחשיב עושה כלי, נוכ"ש כשהוא מחובר לבית ע"י החוטים וכמו"ש החזו"א, אבל הא מיהא חיבור מיהא בעי כדי ליחשב עושה כלי, דכל מה שהבאנו לעיל נידון וספק בדעת החזו"א האם בנידו"ד שאין שום חיבור של חוטים כי אם יצירת זרם והפיכת המתכת למגנט גם בזה יסבור החזו"א לאסור משום תיקון מנא או שמא רק כשיש חיבור, ספק זה שייך רק לגבי האיסור משום מכה בפטיש ותיקון מנא, שאפשר שגם בלא חיבור יתחייב משום

מכה בפטיש ותיקון מנא, משא"כ כשהנידון הוא לגבי מלאכת בונה שיסודו הוא קיבוץ חלק אל חלק וכמו"ש הרמב"ם בפ"ז מהל' שבת ה"ו, וכמו שכתבו האחרונים במס' שבת ע"ד ע"ב בישוב קו' התוס' ד"ה חביאת, וכפי שהאריך בזה הג"ר איסר זלמן זצ"ל באבן האזל פ"י מהל' שבת וביסס הדברים מדברי הרמב"ם וביאר דזה גופא החילוק שבין בונה למכה בפטיש דמשום בונה אינו חייב אלא בקיבוץ חלקים, א"כ בודאי שאין לדון בנידו"ד משום מלאכת בונה כיון שאין כאן שום חיבור חלקים, כי אם חימום המקומי מייצר זרם והופך את המתכת למגנט, שכל זה נעשה בלא חיבור לא למערכת החשמל הביטית ולא לשום דבר. ולכן אפשר שגם אם נאמר דבכה"ג שאין חיבור וכהך דנידו"ד גם יסבור החזו"א שיש בזה משום תיקון מנא משום שמעמיד את הכלי על תיקונו ומתכוונתו, אבל זהו רק לגבי תיקון מנא אבל לא איסור בונה, ומבואר זה בקצרה בסימן ג' סוף ענף ה'. נואין צריך לומר דכדי להחשיב שאין לך בנין גדול מזה כעושה כלי מתחילתו אי אפשר בלא חיבור. וא"כ בנידו"ד שלא נעשה בפעולת ההדלקה שום חיבור יש לדון דלא נימא בזה דהוה כעושה כלי ואין לך בנין גדול מזה, דבלא"ה בלא שום חיבור אין כלל לדון משום בונה. ואכן גם המעוררים בנידו"ד דנו בעיקר משום תיקון ואשוויי מנא לדעת החזו"א ולא משום בונה. ובאמת דגם אחר כל זה, גם אם ננקוט שיש לחוש בנידו"ד לאיסור משום מלאכת בונה ואף שהוא בנין בכלים ואף שאין כאן קיבוץ חלק אל חלק, וגם אם ננקוט שיש לחוש להשיטות החולקים על התוס' וס"ל דלא אמרינן מתוך במלאכת בונה ביו"ט, עדיין עלינו לדון דאפשר שיש להתיר אי משום מכשירי אוכל נפש ואי משום פסק המג"א שמוכא להלן. אלא

לתא דאוכ"נ גופא כדביארנו בס' ד' ענף ב', או ע"פ המג"א שהובא בסימן ז' וז' . נוכל דברינו בסימן זה היא לפי ההנחה הרווחת בין המומחים שקודם הבאת האש אל המבער ולחיצת האדם על הכפתור, אין שום זרם בין המתכות, ואכן אילו המציאות היתה שיש איזה זרם גם קודם הבערת האש והלחיצה על הכפתור אלא שעל ידי החום של האש מתגבר הזרם, א"כ הנידון הוא על הגברת זרם ולא הולדת זרם, וזהו נידון אחר לגמרי, איברא דלענין שבת יש שאסרו גם באופן זה, ויל"ע האיך הוא לענין יו"ט, ואכמ"ל.

מכשירין

ה' הארבעה עשר, האם נידון דידן נחשב כמכשירי אוכל נפש. הארכנו בזה בס' ד' להוכיח דלא כל מלאכה שיש בה תועלת בסופו של דבר להאוכל נפש הוא נידון כמכשירין, כי אם אלו שמוגדרים כמכשירי אוכ"נ, וכגון מכשירין צדדי שאינו אלא תועלת עקיפה להאוכ"נ אין זה נחשב מכשירי אוכ"נ, והארכנו בזה שם בסימן הנ"ל והבאנו הרבה ראיות לזה. וא"כ השאלה היא האם נידון דידן נחשב כמכשירין לפי הכללים של דיני מכשירין. בסוף הסימן כתבנו המסקנא שמאחר שאין אפשרות להדליק האש בלא פעולה זו, א"כ מן הדין היה להחשיב הפעולה כמביאה את האש והיה לנו לדון אותה כמכשירין.

ועל דבר זה נתווכחו כמה ת"ח מהמעוררים לומר שפעולה זו חיצונית היא ואין זה נחשב למכשירין ויש שהרחיקו לומר שנחשב כמכשירי מכשירין. ועל זה השבתי בסימן הנ"ל לענף ג' מהשישלהוכיחממהשמצאנו בגמרא ביצה שכיבוי הנעשה תוך כדי צליה מחמת הרוטב הנוזל על הגחלים ומכבה אותם אין בזה איסור כיבוי, משום שצורך הצליה הוא, ואף שאין הכיבוי מביא שום

דביארנו הטעם שלא לחוש כלל לאיסור בונה בנידו"ד אף לדעת החזו"א, ואי"צ להתיר של מכשירין או ע"פ המג"א.

מוליד

ד' השלשה עשר, האם יש לחוש בנידו"ד משום איסור מוליד. הארכנו בזה בסימן ט' והבאנו הצד לחוש משום מוליד זרם ע"פ דעת הבית יצחק והאחייעזר שיש בהולדת זרם חשמל משום איסור מוליד. וגם הבאנו מה שהיה מקום לומר דשמא כאן גרע טפי מכל הדלקת חשמל כיון שהחשמל נוצר כאן, ויש לדון דהוה מוליד וכמיצר תחנת כח של חשמל ולא רק מביא זרם לכאן. אבל הארכנו לבאר דלא הולדת הזרם הוא האיסור, אלא הולדתו בתוך כלי הוא האיסור, וכהולדת ריח בבגד, והארכנו להוכיח כן מהסוגיא דביצה לגבי הולדת ריח בבגד שמשם מקור הבית יצחק. ולכן אין נידו"ד חמור יותר מבעלמא. ואף הארכנו לבאר דנידו"ד קיל מבעלמא בכל הפעלת מכשיר חשמלי שנחשב מוליד גמור שהכניס כח בדבר גולמי לעשותו כלי פעיל, ואילו בנידו"ד ביארנו שמשום כמה טעמים אינו הולדה גמורה. וביארנו דבהולדה גמורה הוא שמצאנו שאין היתר של צורך אוכל נפש, אבל כשאנו מוליד של דבר חדש לגמרי מצינו היתר של צורך אוכל נפש כמו בשאר מלאכות. גם הבאנו טעם דבנידו"ד הוה מוליד שאינו ניכר ולא כבעלמא שהפעלת הכלי ניכר, ובכנה"ג שאינו ניכר אין איסור מוליד. ועוד הבאנו סברא נוספת דאינו אלא משתמש בכח האצור בו ומעורר את הכוחות ולא מוליד כוחות. ובסיום הובא דכל עיקר האיסור משום מוליד שנוי במחלוקת והבו דלא לוסף עלה אלא במה שדומה ממש לכל הפעלת מכשיר חשמלי, ולא במה שאינו דומה לזה. וכל זה מלבד מה שיש לדון להתיר משום מכשירין או אפשר אף משום

המעוררים לאיסור ראיתי דלא שוו בדעה אחת, דיש שהסכימו דשפיר חשיב נידו"ד מכשירין ובמי שכבה לו הגז ביו"ט מודים שיש להתיר לו להדליק ורק סבירא להו להחשיבו כאפשר מעיו"ט.

עוד הובא שם בענף ד' הערת ג"א שליט"א דכיון שבידים הרכיבו את החיישן הבטיחותי אצל הכירים אי אפשר לבוא עתה לדון זאת כמכשירין, דלא היה לנו לעשות כן. ועל זה השבתי שם מה שנראה דאין זו טענה כלל דאין אנחנו מתקנים ומייצרים תנורים וכירים, ואי משום שאנו קונים מכשירים אלו גם אין זו טענה, והבאתי כדמות ראייה לזה משו"ע לגבי "תנורים" שלנו, וה"נ בנידו"ד לגבי "כירים" שלנו, יעו"ש.

ועוד הובא שם בענף ה' הערת חכ"א שמסביר את טענת המעוררים דצורך החיישן כדי שלא ידלוף גז אי"ז מכשירין, ושיש לילך בזה לפי כוונת היצרן. ועל זה השבתי שאין הנידון שתכלית חיישן זה יחשב למכשירין, ומי מעוניין בזה ואין זה אלא דבר המפריע, ומהיכ"ת לילך אחר כונת היצרן, וכל הנידון שלנו להחשיבו כמכשירין הוא משום דהמציאות היא שאי אפשר להדליק אש לצורך בישול אלא על ידי פעולת החיישן, גם אם אין לו שום כונה וצורך לזה.

החמשה עשר, האם סתם הבערת אש לצורך בישול נחשב כאוכל נפש או כמכשירי אוכ"נ. הבאנו בסימן ד' ענף ב' מדברי הר"ן וכ"ה בשו"ע הרב ועוד, שהבערת אש לצורך בישול נחשב מלאכת אוכ"נ ולא רק מכשירי אוכ"נ, והנפק"מ דלפ"ז בנידו"ד דחשבינן לפעולה של המגנט כמכשירין הוה מכשירי אוכ"נ. אמנם לשיטת המ"מ דחשיב מכשירי אוכ"נ יש לדון האם עשיית פעולת המגנט אינה אלא כמכשירי מכשירין.

תועלת לצליה ואף עושה היפך הצליה, אבל מכיון שאי אפשר לצליה בלא זה, נחשב הדבר צורך אוכ"נ, ועוד הבאנו ראייה מגריפת תנור כדי לאפות הפת שהיא מותרת בתנורים שאין אפשרות בלא גריפה, ואף שכיבוי הגחלים אינו מביא תועלת לבישול והאפיה אלא אדרבה אף עושה ההיפך מזה, וכל שכן בנידו"ד שפעולה זו מביאה את האש. וגם לפ"מ שמצינו ברמב"ן דלא כל המכשירין התירו רק מה שהם קרובים לאוכ"נ, הלא אין לך קרוב לאוכ"נ יותר מזה שהוא נעשה ממש בעת ההבערה לצורך הבישול. ומה גם דהדרך של הבערת אש בכירים אלו הוא תמיד בדרך זו וכל הבישולים שעושה האדם שיש לו כירים אלו הוא רק בדרך זו, ופשיטא דחשיב זה לפחות כמכשירין.

ומה שאמרו לי שיש שטענו דא"כ נתיר לחבר לכירים גם מכונת כביסה אפשר שלא ירדו לעומק ההבנה במשנ"ת. וכבר ביארנו בפנים וכאן הטעם דבנידו"ד יש לראות הכל כמעשה הדלקת אש לבישול ולא כהפעלת מכונות, ואכן אילו היה מחבר מכונת כביסה אל כירים היינו דנים כעושה שתי פעולות או שהיינו יכולים לדון בהיפך שמפעיל מכונת כביסה ואגבה מבעיר כירים שהרי מה שייכות לשני אלו, מה שאי אפשר לומר כן בנידו"ד שידוע לכל שההתעסקות היא בהדלקת אש לבישול, וגם אין למגנט שום משמעות בלא פעולת ההבערה לצורך בישול, וקרוב הדבר ליחשב בכלל מלאכת אוכל נפש של ההבערה אבל עכ"פ מכשירין מיהא הוי, ואינו צריך לפנים. ומה ש"בעלמא" אין שייכות למגנט עם הבערת אש, אין זה מגרע, דסו"ס המציאות בנידו"ד שכל הבערת אש יום יום נעשית כך לאחר שהתקינו כירים כאלו, וכיון שהוא משלים את ההבערה ונעשה כחלק ממנה יש לראותם כשייכים זל"ז, ולפחות כמכשירין. וגם בין

ונפק"מ לנידו"ד דגם אי נדון זאת כמכשירי אוכ"נ שמותר אבל אם נאמר דהלכה ואין מורין כן, א"כ אין להורות לרבים היתר בדבר זה. וביארנו שם ב' טעמים דלא שייך לומר בנידו"ד הלכה ואין מורין כן.

השמונה עשר, האם להתיר בנידו"ד משום מכשירין או חשיב כאפשר בשאלה. דבר זה ביררנו בסוף סימן ה' והבאנו מה דמצינו בכמה מכשירי אוכ"נ שלא התירו כשאפשר בענין אחר ואפילו כשאפשר בשאלה מחבירו. וביררנו הטעם דאינו נוגע לנידו"ד.

מלאכת אוכל נפש

התשעה עשר, אם יש מקום לדונו כמלאכת אוכל נפש גופא. דבר זה ביארנו בסימן ד' ענף ב', שאינו רחוק מן הדעת לדונו אף כמלאכת אוכל נפש גופא. שמאחר ואין מציאות של תיקון מנא זה תכלית בפני עצמו, דלא רק שאין מציאות להפעיל המגנט בלא שיעשה המלאכה של אוכל נפש דהיינו של הבערת אש לצורך בישול, אלא גם אין שום תכלית כזה של עשיית המגנט, כי אין זה כלי בפני עצמו ואין בכלי זה תכלית לעצמו לעשות המגנט לשום תועלת אחרת, דכל מציאותו וכל תכליתו אינו אלא כחלק ממעשה הבערת אש לצורך בישול, דלכן יש מקום לדונו כחלק ממלאכת אוכל נפש, ואפילו לא כמכשירין. והבאנו לזה יסוד וביסוס מדברי הרא"ה והר"ן לגבי גיבול טיט לסתימת התנור, וגם הוספנו לבאר דגם להרשב"א שחולק שם יודה בנידו"ד. ולפי זה גם אם נדון עשיית המגנט כתיקון מנא או אפילו כאשוויי מנא או כמוליח, מ"מ אין זה אלא כחלק ממלאכת אוכל נפש המותרת ביו"ט.

הששה עשר, האם נידו"ד חשיב אפשר לעשותו מעיו"ט. דבר זה ביררנו בסימן ה', דגם לפי מה שנתבאר שיש להחשיב פעולת המגנט כמכשירי אוכ"נ מחמת שאי אפשר להבעיר אש בלא פעולה זו והיא גם נעשית בב"א עם הבערת האש לצורך בישול, אבל הדין הוא שמכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מעיו"ט אסור לעשותם ביו"ט, וא"כ יש לדון האם נידו"ד נחשב כמכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט, דמאידך אם אינו צריך לבישול רק ביו"ט ביום, ונצריכו להדליק אש כבר מעיו"ט יש בזה הפסד של הגז שדולק מעיו"ט. והבאנו הצדדים להסתפק בזה לפי המבואר ברמב"ם. ובסופו הבאנו מדברי הפמ"ג ומהוראת הפו' דכל כי האי חשיב אי אפשר מעיו"ט. וביארנו דברי הפמ"ג בזה למה הפסד חשיב אי אפשר מעיו"ט, וגם ביארנו דאין כאן נידון של היתר של מקום הפסד כדמצינו הרבה שהתירו במקום הפסד, דאי משום הא היה אפשר לדון האם חשיב הפסד כל כך כדי להתיר משום הפסד, אלא דמחמת ההפסד חשיב דיש צורך לעשותו ביו"ט ולא חשיב אפשר לעשותו מעיו"ט, וביארנו הדבר, ע"ש. ומה גם בנידו"ד שכך הדרך תמיד לעשות מלאכה זו יחד עם ההבערה בעת הבישול. וכבר כתבתי שיש מהמעוררים איסור בנידו"ד שמסכימים לעיקר הדבר דיש לדונו כמכשירי אוכ"נ ורק סבירא להו להחשיבו כאפשר מעיו"ט הואיל ואין זה הפסד גדול כל כך.

השבעה עשר, האם אמרינן בנידו"ד הלכה ואין מורין כן. דבר זה ביארנו היטב בסימן ו', והבאנו המקור לומר כמכשירי אוכ"נ שהלכה ואין מורין כן,

מלאכה שנעשית בב"א עם מלאכת אוכ"נ המותרת

כאן היתר של מכשירין, אבל אם יש היתר של מכשירין אי"צ להגיע להיתר של המג"א.

*

[ז סוף דבר, אי באנו לדון משום בונה, הא אין כאן קיבוץ חלקים וכו' ולא שייך איסור זה בנידון דידן. ובלא"ה הרי שנוי במחלוקת אי אמרי' מתוך לגבי איסור בונה וכמשנ"ת לעיל. / אי באנו לאסור משום אשוויי מנא דחשיב כעשיית כלי, דהיינו עשיית המגנט, לדעת ראשונים ואחרונים אין בזה היתר של מכשירי אוכ"נ, ביארנו הרבה טעמים דאין זה אלא לכל היותר אולי תיקון מנא, אבל לא אשוויי מנא. ביארנו עוד דאף האיסור משום אשוויי מנא במכשירי אוכ"נ, הוא מדרבנן מחמת שנעשה לימים רבים ואין זה איסור תורה. גם ביארנו שלדעת רבים מהאחרונים בדעת הרמ"א אף אשוויי מנא מותר במכשירי אוכ"נ ושכן סובר להלכה בשו"ע הרב. וא"כ הספק שנסתפקו אם לאסור משום אשוויי מנא הוא "ספק" באיסור "דרבנן" השנוי ב"מחלוקת". / אי באנו לדון האם לאסור עכ"פ משום תיקון מנא, ביררנו באורך דבפשטות אין בו אף איסור תיקון מנא, שהרי בנידו"ד אין חיבור וסגירת מעגל שעל זה איירי החזו"א לאסור משום תיקון מנא, דבנידו"ד כל החיבורים קיימים מכבר ויש כאן כבר מעגל וכל הפעולה היא הכנסת זרמים במעגל, ולא מצינו בחזו"א לאסור זאת משום תיקון מנא כשאינו עושה חיבור. / אף את"ל שיש בזה משום תיקון מנא וכדעת המנחת שלמה בשיטת החזו"א, ביררנו דאף בזה אין האיסור אלא מדרבנן כיון דאין נעשה בו שום שינוי בגוף הכלי כי אם הכנסת זרמים בו, ולגבי איסור זה מדרבנן, הא הוי מכשירי אוכ"נ ומותר לכו"ע. ואף ביררנו דאינו רחוק מן הדעת לכללו במלאכת אוכל נפש גופא

[העשרים, אם שייך בנידו"ד היתר המג"א סתירה אגב הבערה. דבר זה הארכנו בו בסימן ז' וח', והנידון הוא, דיש פסק של המגן אברהם שמלאכה שאינה של אוכל נפש שאסורה ביו"ט שנעשית בב"א יחד עם מלאכה של אוכל נפש, מותרת, כגון מי שמבעיר אש לצורך חימום הגוף שזו מלאכת אוכל נפש המותרת כשמעביר אש מאש מצויה אל המדורה שרוצה להדליק, והעצים של המדורה אינם גזרי עצים אלא כלים שלימים מעץ ובהבערת הכלים הם נשברים שמפורש בגמ' ונפסק להלכה שמסיקין בכלים שלימים, השאלה היא למה אין בזה משום מלאכת סותר, ויש בזה כמה תירוצים, אחת מהתירוצים של המג"א הוא, שמאחר שההבערה מותרת כי היא מלאכת אוכ"נ לכן גם הסתירה מותרת. הבאנו מדברי האחרונים בביאור פסק זה של המג"א. והוספנו דההיתר הוא רק בכה"ג שהמלאכה הנוספת נלוית וטפלה אל מלאכת אוכ"נ המותרת, ועפ"ז הארכנו לדון בנידו"ד שיחד עם הבערת אש לצורך בישול שהיא מלאכת אוכל נפש המותרת והיא עיקר המלאכה, נעשית עמה וטפלה לה עוד מלאכה אחרת האסורה, האם נוכל להתיר ע"פ המג"א. דבר זה כרוך בשאלה בהבנת הפסק של המג"א ע"פ דברי האחרונים שביארו דבריו. והארכנו בזה הרבה בישוב קושיות האמרי בינה על המג"א, ובצדדים לכאן ולכאן, ובסימן ח' הראינו פנים מסבירות דשפיר יש מקום לדון להתיר בנידו"ד ע"פ דברי המג"א. ושם בענף ה' הבאנו הערת חכ"א על הבנת היתרו של המג"א ועל הדמיון לנידו"ד, וכתבתי מה שהיה נראה להשיב על זה. אך כל זה אנו צריכים רק אם נניח שאין

כחלק מהבערת האש. / את"ל דאין כאן היתר של מכשירי אוכ"נ, הבאנו לדעת הג"ר יצחק אלחנן זצ"ל אמרי' מתוך גם לגבי איסור מכה בפטיש ותיקון מנא וכדעת התוס' בשבת דאמרי' מתוך לגבי בונה, ומה שלשיטתם אסור משום עובדין דחול הא לא כתבו כן אלא לענין בניית בית ולא בכה"ג כנידוד. והמשנ"ב מביא את דברי הג"ר יצחק אלחנן להלכה. איברא דהמשנ"ב לא הביאו אלא לענין בונה ולא לענין מה שחידש הג"ר יצחק אלחנן זצ"ל לומר כן גם לענין מכב"פ, וגם בזה הבאנו שיש סתירה במשנ"ב. / את"ל דיש לאסור משום דמכשירי אוכ"נ שאפשר מעיו"ט אסור לעשותו ביו"ט, הבאנו מדברי הפו' דכל כי האי שיש בו הפסד וחשיבי להו לאינשי הפסד לא חשיב אפשר מעיו"ט. / את"ל לאסור משום מוליד, נתבאר דמשום כמה טעמים קיל טפי מכל מוליד בהדלקת חשמל, ושיש באיסור מוליד זה היתר של צורך אוכ"נ, וגם חשיב מוליד שאינו ניכר כיון

דלא נתחדש הפעלת כלי הניכר פעולתו וכפי שביארנו בפנים דמוליד אינו בהלודת גוף הזרם אלא בהכנסתו לתוך כלי והארכנו בזה, וגם נתבאר בפנים הטעם דאין זה חשיב הולדה גמורה של דבר חדש. ואף את"ל דיש בו משום מוליד אכת"ל אית ביה משום מכשירי אוכ"נ. / את"ל דיש בזה משום תיקון מנא או מוליד ואת"ל שאין בזה היתר משום מכשירי אוכ"נ, עדיין יש בו היתר משום פסק המג"א דמלאכה שאינה של אוכ"נ הנולית למלאכת אוכ"נ וטפלה לה, שפיר מותרת אגב המלאכה של אוכ"נ. - מכל הני טעמי, אם צריך לבשל ביום טוב ואין לו אש דולקת או שצריך לאש נוספת, צ"ע לאסור להעביר אש מאש מצויה אל כירים אלו, במקום מניעת שמחת יו"ט.

רשמעתי מהגאון ר' משה שאול קליין שליט"א בשם מרן פוסק הדור הגאון הגדול ר' שמואל הלוי ואזנר שליט"א שמורה בזה היתר. י' סימני הקונטרס מהווים פנים מאירות ומסבירות להוראה זו.

תגובה על המאמרים הנ"ל

מאת הרה"ג ר' מנחם מנדל לובין שליט"א - מו"צ בבני ברק - נתפרסם ביו"א אלול תשע"א

דהיא מלאכה הנעשית לימים רבים, עיי"ש. בודאי אין כוונתו להתיר עשיית כלי ליום אחד דהרי מבואר במתניתין (לי"ב ע"א) דאין עושין פתילה, וכן (שם ע"ב) אין שוברין את החרס ואין קורעין את הנייר וכו', וכולהו אסורין משום דמתקן מנא, וכל הני אין שימושן לימים רבים כמבואר ברש"י במתניתין, אלא כוונת הר"ן לחלק בין עשיית כלי מתחילתו לתיקון כלי, וכל שהגדרתו עשיית כלי אסור לעשותו ביו"ט, ולכן לא מצינו בש"ס ופוסקים אופן היתר בעשיית כלי ביו"ט, וכיון שכך ההופך גולם לכלי שימוש בודאי אסור.

ב. עוד יש בעשיית החשמל איסור מוליד, כמבואר בשו"ת אחיעזר ח"ד סי' ו' בשם שו"ת בית יצחק, וכמבואר שם דכן מורה תמיד לאיסור ביום טוב אף לצורך אוכל נפש.

מאחר ונתפרסמו דברים בענין הדלקת הגז

ביו"ט בכיריים שמותקן בהם שסתום בטחון, וכפי הנראה לא ירדו הכותבים לדעת רבותינו שליט"א בהבנת דברי מרן החזו"א וצ"ללה"ה.

א. דברי החזו"א במכתב הנדפס (או"ח סי קנ"ו)

בהכנסת זרם חשמל לחוט מתכת, חשיב תיקון מנא אף ללא חיבור פרקים כלל. הלכה זו ברורה ומקוימת ואין בה שום מקום להקל.

וטעם הדבר

כמבואר בדבריו שם דחוט מתכת ללא חשמל חשיב גולם, ועל ידי כח החשמל נהפך לכלי שימוש, וא"כ בודאי בכה"ג חשיב עשיית כלי מתחילתו שלא הותר ביו"ט בכל גווני.

ומש"כ הר"ן בביצה

(דף ט"ו ע"א מדפי הרי"ף ד"ח א"ר נחמיה) דטעם איסור עשיית כלי משום

ותשובתו בצידו

א. בדבר מה שכתב כ"ת, וז"ל: **"מאחר ונתפרסמו דברים בענין הדלקת הגז ביו"ט בכיריים שמותקן בהם ששתום בטחון, וכפי הנראה לא ירדו הכותבים לדעת רבותינו שליט"א בהבנת דברי מרן החזו"א וצללה"ה"**.

והיינו, שמה שכתבנו שדעת מרן החזו"א ז"ל שהכנסת זרם חשמל לחוט מתכת חשיב תיקון מנא הוא רק בדאיכא חיבור פרקים, לא ירדנו לדעת מרן ז"ל.

תמוה בעינינו, דהלא כ"כ בספר מאורות נתן בשנת תשי"ז ופ"ו אות ז' הגאון רבי נתן קופרשטוק שליט"א שכן אמר לו מרן החזו"א ז"ל וכן מעיד הגר"י ברטלר שליט"א דליכא איסור בונה בהכנסת זרם חשמל למעגל סגור קיים ואדרבה ס"ל להחזו"א שבחיבור פרקים גם ללא זרימה חשמלית איכא איסור בונה, וגם הגר"ח גריינמן שליט"א כתב לאחרונה ד"אם נאמר" דס"ל להחזו"א ז"ל דאיכא איסור מות לחיים וכו', הרי דמיספקא ליה בזה ונמיית דעתו בדעת מרן ז"ל דס"ל דבכה"ג ליכא איסור בונה וכדמשמע מספרו חדושים ובאורים ושבת סימן י"ח אות י"ד.

ולפי מ"ש כ"ת בדעת החזו"א: **"דהכנסת זרם חשמל לחוט מתכת, חשיב תיקון מנא אף ללא חיבור פרקים כלל, והלכה זו ברורה ומקוימת ואין בה שום מקום להקל"** – א"כ יעלה לדינא שאסור לפתוח מקרר מכל סוג שהוא בזמן שהוא פועל, שפתיחת המקרר משפיע בהכרח באמצעות הכנסת אויר החם על תוספת בצריכת הזרם של המדחס, דבר שהחזו"א ז"ל בעצמו התיר וכמו שהביא בספר אורחות שבת וחד"ג סימן כ"ו הערה ז' עדותו של הגר"ח קניבסקי שליט"א בזה. ועי' בשש"כ וחד"ג פרק ל"ח.

ב. במש"כ כ"ת לכאר בר"ן היפך ממה שכתב והיפך מכל הפוסקים שמביאים את דבריו, והוא דמש"כ שאיסור עשיית כלי הוא כשנעשה "לימים רבים" דלאו דוקא אלא אפילו כלי שיכול להחזיק מעמד חצי יום גם אסור וראיה ממתני' ו"ב ע"א, דאין עושין פתילה, וכן שם ע"ב אין שוברין את החרס ואין קורעין את הנייר וכו' וכולהו אסורין משום דמתקן מנא, וכל הני אין "שימושן" לימים רבים.

ותמוה, דהא קריעת הנייר ושאר הדברים הנ"ל ראויים לעמוד לאחר יצירתם ימים רבים והא דאין שימושן לימים רבים אין זה מפחית מאיסור עשייתם וכי ס"ד דיותר לעשות ביו"ט כלים חד פעמיים כי שימושם הוא חד פעמי וא"כ מאי שיאמיה הא דאין "שימושם" לימים רבים בשעה שבשעת יצירתם הם ראויים לעמוד ימים רבים, לנדון דידן דאין כאן כלל יצירת כלי וכל מציאותו הינה ארעית ולצורך אוכל נפש ובשעת עשיית אוכל נפש ועתיד להתפרק מעצמו דבכה"ג לכו"ע אין בנין לשעה וכמש"כ.

ג. במש"כ כ"ת לאסור את השימוש בכיריים עם אלקטרו מוגנט משום מוליד – תמוה בעינינו, וכי מרן החזו"א ז"ל כתב באיזה מקום שיש בזה איסור מוליד, וגם לשיטות דאיכא בהא איסור מוליד אין הכוונה למוליד אש דהא אין כאן חוט שמתלהט, אלא "מוליד ריח" וכמש"כ להדיא הבית יצחק וחלק ב' במפתחות לסימן ל"א ומוליד ריח לצורך אוכל נפש מותר ביו"ט וכמבואר בשו"ע וסימן תקצ"א סעיף ד', עיי"ש. ומש"כ האחיזה וחד"ג סימן ז' לאסור משום מוליד התם מייירי בכה"ג דאית ביה הבערה ומוליד אש חדשה וכמש"כ שם להדיא, ודבר זה אינו שייך לנידון דידן.

וגם לפי הבנת כ"ת ודאיכא הכא איסור דרבנן מדין מוליד ודאי שכדאי הוא אדונינו המג"א ובסימן תקצ"א ס"ק י"ג לסמוך עליו באיסור דרבנן זה.

ומכיון שכתב הרמב"ם בשו"ת פאר הדור וסימן נ"ו דאין מצערין הבריות בשמחת יו"ט ובהאי שתא דראש השנה איכא גם כבוד שבת, נצפה לתשובה שלימה במהרה.